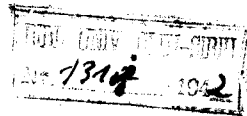

MINTA, ANIMA SI LITERATURA.

Nr. 1.

MERCURIU, 6. IANUARIU

1854.

Documente vechi*pentru istoria nationala Transilvania.*

Diploma de donatiune facuta la patru romani pentru bravurele lor facute asupra turcilorn 1446.*)

Joannes de Hunyad Regni Hung., Gubernator etc. Capitulo Ecclesiae Albensis Transilvaniae salutem, et honorem. Cum consideratis et in memoria nostra revocatis multimodi fidelitatibus, et fidelium servitorum gratis meritis sinceris complacentiis, atque virtuosis gestis Nobilium Dan filii quondam Jaroslau de Chonakos, nec non Vayk, ac Petri Zorbe, et Joannis filii dicti quondam Jaroslau de eadem Csonakos, quibus ipsi Saerae Regni Hungariae Coronae, et ex post etiam in publicis qua Regalium, quam nostrorum Exercituum, tum contra saevissimos Turcos, quam alios hujus Regni notorios emulos plena vice motorum expeditionibus, non parcendo personis ac rebus eorum cum imoderata eorum sanguinis effusione studuerunt complacere, intuitu quorum volentes ipsis nostram exhibere benevolent: favorosam Possessionem Csonakos**) praedictam vocatam in Cttu de Hunyad praenotata in districtu de Hatzeg existentem habitam, in cujus Dominio praefatus Danu nomine Kenezia-tus***) hueusque perstitisset. Item totum, et omne Jus Regium, si quod in eadem possione Csonakos, qualitercunque Regia haberet Serenitas, aut quibuscun-que modis, et ratonibus sacram ejusdem concerneret

coronam, simul cum cunctis earumdem, et ipsius utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet vigore sta-rum Litterarum nostrarum Donationalium exinde confectarum, eidem Dan, Vayk, Petro et Joanni, ipsorumque haeredibus, et posteritatibus universis in perpetuum duximus conferend. vellimusque ipsos per nostrum, et Vestrum homines in dominium ejusdem per cos legitime facere introduci. Super quo Honorabilitatem Vestram presentibus requirimus eidemque seriose committimus, quatenus Vestram mittatis hominem, pro testimonio fide dignum, quo praesente Stephanus filius Galli de Hosdaath, aut Stephanus de Farkadin vel Bukur de Szilvas aliis absentibus, homo noster ad faciem dictae pos-sionis Csonakos, dietique Juris Regii in eadem habiti, vicinis, et cometaneis ejusdem, et ipsius universis inibi legitime convocatis, et praesentibus accedent. introducat pfatum Joannem. et alios praedictos in Dominium ejusdem, et ipsius, statuatque eantem, et ipsum eidem praemissae Nrae Dona-tionis titulo perpetuo possiden. si non fuerit contra-dictum; contra dictores vero, si qui fuerint evocet eos-dem contra annotatum Joannem, et alios praenotatos Palatinalem in praesentiam ad terminum competentem rationem contradictionis eor. redditum. Et post haec hujusmodi Introductionis, et Statutionis serien-cum contradictorum, et Evocatorum, vicinorumque et cometaneor., qui praemissae statutioni intererunt nomibus, et termino assignato eidem Dno Palatino more solito reseffibatis. Datum in Temesvar in festo ascensionis Dni anno ejusdem 1446. (Logo et Mathiae 1. novae donationales, pro Ladlino, Sandrino, Dan, et Joanne de Csolnakos super Cho-nakos, Ohaba, et Dobra in Ct. Hunyad de a. 1444 in CDT. III. p. 269—277.

*) Eran si unu documente romanesc din acelea, care se ivescu forte raru in istoria Traciei, care inca nu se cautara cu deameruntulu.

**) Csonakos in Ct. Hunyad.

***) Vide Eder in Felm. p. 127.

Litterae hae sigillatae, clausae, ac subsequē apertatae hanc habent a Dorso Intitulatiōem: Honorabili Capitulo Ecclesiae Alb. Tran. pro Nobili Dan filio quondam Jaroszlaō de Chonakos, et aliis introscriptis Introductoria, et Statutoria. —

Statutionis Series eutem itidem in dorso earumdem consignata sic sequitur. Homo Regius Bukur de Szilvas superiori, Capituli Demetrius Praesbyter secundo die corporis ~~sti~~, tribus diebus nemine contradictore. Bukur de Felső Szilvas, Ladislaus de Eadem, Lupa, et Blasius de Lensene*) Stojka de Maczesd**).

Exstant in Archivo Capit Alb Tran. in simplici papyro confectae. Sigillum Joannis Hunyad cerae rubrae impressum, chartae appensum est.

Edidit in „Arpai Honi történetek Zsebkönyve“ II. p. 43.

Edidit „Extractum Benkő Trannia“ pag. 566.

„Fejér, Genus etc. Joannis de Hunyad“ p. 91 Ipsi, in substrato Novas donatiōales verbis hujus mandati statutorii omnino consonas, verum ad an. 1447 positas. Vide Supplem. III. Diplom. J. C. Kemény pag. 285.

Documentu secretu asupra Romaniloru 1434.

Circumspectis Viris Judici, et Juratis Civibus Civitatis Brassoviensis amicis nostris Michael Jakh Siculorum Comes. Circumspecti Viri amici nobis dilecti. Uti nobis renunciastis, quomodo saevissimi Turci in partibus Transalpinis forent constituti, et Valachi partes ejusdem in circumferentiis Castrorum assistent supplantandi, quare Vestras petimus amicitias praesentibus, quatenus sitis constantes, et vigiles, ne per eosdem nefandissimos Valachos decipiemur. Jam enim dies sexta est transacta, quo familiaribus nostris nunciavimus, ut ipsi sine mora more exercituali accedere debeant, quos speramus in brevi adesse, et nisi iidem non, pervenerint immediate totis nostris viribus auxilio vestri in succursum non lentibus passibus, sed celere equitatu progrediemur. Pro eo si quas novitates ulterius habueritis, sine tarditate aliquali nobis scire detis, ut celerius vestrum in succursum insistere valea-

mus. Scriptis in Castro Gergiu, sabbato proximo die Rogationis*) anno 1434.

Originale in Archivo Coronensi. Edit in Marienburg „Kleine Geschichte“ p. 193. „Tudom. Gyűjt.“ 1830 III. p. 102—103.

SENTINTIE SI CUGETARI.

Intru tōte se afla o cale de mijlocu. Muntea sanatoasa o afla usioru, patima nicrodada. (Medium teuere beati, alu anticiloru.) H. Zschokke.

In adeveru nimicu e mai de doritu si mai imbucuratoru, decatu candu barbatulu si femeia uniti prin iubire curata isi administra casa in pace; acēsta privire supara pe dujmanu, desfata in sa pe prietinu, si cu atatu mai multu pe ei insii.

Voss dupa Homeru.

Nimicu nu este casu; tōte sunt proba, séu pedepsa, séu respata, séu prevedere. Voltaire.

Intieptulu este blandu, elu simte, e generosu, elu scie ce cumplitu retacesce omulu; judecata sa asupra retacitului este blanda, si numai pe sinesi se judeca aspru. Fridericu marele.

Se dice cu totu dreptulu, cumca adeverata moralitate se lamuresce numai in scōla necasului, si ca o fericire duratore usioru pōte fi periculōsa pentru virtute. Schiller.

Celu care simte cele mai putine trebuintie, este mai aprōpe de diei. Socrates.

Eu am cunoscutu femeii, care se pareau ca au simtintele cele mai delicate candu citia vreunu Romanu, care se interesa fōrte de istoria cutarui erou, care atatu se petrundea de pusetiunea celuia, in catu cadea in lesinu; — ci totu aceste suflēte tinere nu au nici unu respectu catra parintii lor, nu'si iubescu nicidecumu pruncii si nu au nici o crutiare catra șupusii lor. Eckartshausen.

Eu in privintia avutilorū tinu de celu mai fericitu pe acela, care 'si castiga averile pe cale dirēpta si le scie folosi omenesce. Xenophon.

*) Din acestu documentu este invederatu ce ura inflacurata se purta in inimi asupra romaniloru chiaru in momintele candu voiau a se folosi de ei asupra turciloru, chiaru atunci sunt inferati cu epitetulu de „nefandissimi“.

*) Lindsina Ct. Hunyad.

***) Macsesd Ct. Hunyad.

OBSERVATIUNI STATISTICAE
despre comerziul Europei. *)

Комерчѣла Европелорѣ кѣ дертѣрїи анѣсенї шї ресѣрїтенї аї Афричѣї.

Европелїи фак комерчїи шї кѣ дертѣрїи де м. нонтѣ аї Афричѣї, ма ачестѣ се кѣрїнде ин комерчїла левантин, афарѣ де ачестѣ Европелїи вїсїтѣ дертѣрїи анѣсенї шї ресѣрїтенї. Оїентѣла чел маї релеванте де еспѣртѣчїзне маї алес дела дертѣрїи анѣсенї нѣлѣ ин тѣмїврїле честѣ дїн зрѣтѣ ераѣ склавїи чѣї негрїї. Ачѣстѣ трафїкѣ вїтѣперандѣ есте фортѣ векїи ин Африка, шї се маї тѣрї де кѣнд аѣ инчепѣт Европелїи, се кѣмїере негрїи ка се-ї дѣкѣ лѣкрѣторїи ин колонїеле лор челе дїн Амерїка. Португалїї, Испанїї, Англїї, Фрѣнчїї, Данїї трѣдеаѣ нѣлѣ шї дїн депѣртѣре де 200 мїлѣрї дїн лѣтрѣла Афричѣї мѣлте мїи де негрїи ин тот анѣл; пе ачештїа і нѣнеаѣ пе нѣї дешї, кѣм се пѣнѣ кѣрѣїле ин вїблїотекѣ шї ашаї стрѣнѣрѣла ла дерїле лор ин Амерїка. Гѣвернїлѣї Данїелї се кѣвїне глорїа, кѣ аѣ аврѣгат негрѣцѣторїа кѣ негрїи. порѣнчїнд ка се инчѣтезе де тот ин дїнѣтрѣїле сале кѣ вїнеа анѣлѣї 1802. Англїа адоптѣ ачѣстѣ месѣрѣ дѣнѣ мѣлте дїкѣсїонїи ин 1806, шї прїи лѣнеа дїн Маїї 1812 декїарѣ, кѣмкѣ тѣтѣ трафїка кѣ негрїи есерчїтѣтѣ де сѣвдїцїи енглезї ва фї чертѣтѣ кѣ релегѣчїзне де 14 анї, о кѣ лѣкрѣ пѣвлїк дела 3 нѣлѣ ла 5 анї дѣнѣ импрекѣсѣрїї. Афарѣ де ачѣстѣ гѣвернїлѣ енглезѣ се стѣдїѣ а мїшка шї пе челемалте гѣвернїе ка се лїмїтезе тѣкар негодїлѣ кѣ негрїи дакѣ нѣ-л вор аволї де тотѣ. Ин аманѣа дїн 1810 Португалїа прѣмїсе кѣ ва опрї пе Португалї де а се негрѣцѣторїи кѣ негрїи; маї тѣрѣїї тотѣнї реѣїна де Португалїа дѣде ордїнеа лѣї Крїстѣ ла зї негрѣцѣторїї де негрїи. Ин трапѣтѣл де паче дїн 1814 се овлѣгѣ Англїа кѣ ва фаче тѣте ка се нѣгѣ индїлѣка шї пе челемалте пѣтерї крештїне ла о аволїчїзне дѣнерале а негодїлѣї кѣ негрїи. Ин зрѣта стѣрѣрїел Англїелї шї дѣвїарѣрѣ мїнїстрїи пѣтерїлор адѣнаѣї ин конгрѣсѣла де Вїена, кѣ вор фаче тот чѣ есте ин пѣтереа лор ка сѣ се дѣкѣ интрѣ имплїнїре месѣрїле прѣнѣсе де Англїа: Швеѣїа лѣкѣ аволї комерчїлѣ кѣ негрїи инанте кѣ орекѣдї анї. Маї де кѣрѣнд фѣ конкїсѣ зї трапѣтѣ

*) Зрѣмѣзѣ дїн Nr. 51 ал анѣлѣї трѣкѣтѣ. Есепїларѣ се афле пѣнтрѣ дорїторѣ кѣ прѣцѣлѣ авонемѣнтѣлѣї лѣндатїнатѣ. P.

кѣ Брасїлїа, кѣ каре се инвої шї Сардїнїа ка сѣ сѣ стѣргѣ негрѣцѣторїа кѣ негрїи. Чѣї маї тарї патронї аї ачестѣї сѣврѣкат негодїї сѣнт Стателе лїбере дїн Амерїка септентрїонале, фїндкѣ ачестѣ Стате лїбере сѣнт склавеле мїлїонарїлор, карїи фѣрѣ де склавїи нѣ-шї пот лѣкрѣ тошїеле челе интїнсе, шї ештї мїлїонарїи зѣї нѣ сѣнт дѣнерошї!

Комерчїла Европелор кѣ India оріентале, Kina шї Жапонїа.

Фортѣ инсепнат есте комерчїла Европелор кѣ дертѣрїи Индїелор де ресѣрїт. Ин темнїи де дѣмѣлт Аравїи шї Сараченїи адѣчеаѣ тѣрѣїле дїн Индїї прїи тѣреа ромїи ин Егїптѣ, шї де аколо се трїметѣаѣ ин четѣдїле челе маї тарї негрѣцѣторѣшїї але Медїтеранѣї. ле кѣмїѣрѣаѣ Венеѣїанїї, Цѣновеѣїи шї алте попорѣ италїче, шї ле имѣрѣдїаѣ кѣ тѣре кѣшїтїї прїи Италїа шї чѣалалтѣ Европѣ. Дѣнѣ ачѣеа се дешїсе о кале маї зшѣрѣ кѣтрѣ Индїеле де ресѣрїт пѣла капѣл вѣнѣїсеперандїе. Индїеле ачестѣ ераѣ атѣнчї сѣказѣла чел дїнѣїї ал комерчїлѣї дїн лѣте атѣт пѣнтрѣ индѣсѣрїа Индїанїлор кѣт шї пѣнтрѣ прѣдѣлтеле дерѣї лор челе пѣнѣсѣратѣ шї сѣкѣнїне; де ачї вїнеа целосїа ачѣеа тѣре кѣ каре се интрѣчеаѣ тѣтѣнѣчїнїле тарїтїме а траѣе ла сїне ачѣл комерчїї. Акѣт есерчїтѣ Енглезїї. адекѣ соѣїетѣтеа Индїелор оріенталї, комерчїлѣ прїнчїнале кѣ Индїеле. Дѣнѣ енглезї зрѣмѣзѣ оланзїї, апої фрѣнчїї, португалїї, испанїї шї данїї. лѣкѣ шї шведѣїї нѣгѣ ин ачеле тѣрїи кѣ тѣте кѣ нѣаѣ аколо нїчї о колонїї. Аша шї Амерїканїї де нѣрдѣ, карїи ин пѣтереа трапѣтѣлѣї де комерчїї дїн Ізлїї 1815 потѣ апрода ин портурїле челе маї де фрѣнѣте врїтанїче дїн Индїеле де ресѣрїтѣ, адекѣ ла Калѣкта, Мадрѣс, Бомбаї, шї пот есерчїтѣа комерчїї аколо.

Комерчїла Европелор кѣ Kina шї ин Kina, каре ин сепсѣ маї лѣрѣ се кѣрїнде интрѣ Индїеле де ресѣрїт, фѣ лїмїтѣт ла портурї дїн Кантон темїї индѣлѣнгат; ма дѣнѣ ресѣвелѣ дїн зрѣтѣ интрѣ Брїтанїа шї Kina фѣрѣ дешїсе чїнчї портурїї комерчїлѣї тѣтѣрѣр нѣчїїнїлор стрѣїне.

Компанїа врїтанїкѣ а Индїелор де ресѣрїт есерчїтѣ комерчїлѣ чел маї потавѣр кѣ Kina, шї тѣа ґ оїентѣл чел маї тѣре де еспѣртѣчїзне. Іѣї парте ла ачест комерчїї кѣ Kina, ша ин прѣпорчїїне тѣлѣт маї нѣнсепнатѣ, лѣкѣ шї Оланзїї, Фрѣнчїї, Португалїї, Данїї, Шведѣїї, шї афарѣ де Европа Амерїканїї де м. нонтѣ, ачестїа фак пе зї

че мерце тот маї маре конкориндъ Британиор кз
ачестѣ комерчій.

Комерчійа кз Жапонія, каре in инцелесѣ лат
днкъ се кзпринде in комерчійа Индиолор, динтре
тотѣ побореле европене е кончесѣ нѣма Оланзілоръ,
Indemertѣ с'аѣ инчеркат Енглезиѣ ші Ршиѣ ашѣ
deskide комерчійа кз Жапонія че кале пѣчѣигъ.
De кзрждн Стателе Ынѣ дин Америка интреприн-
серъ о спедичивне милитаре спреачест скои; резул-
татъа днкъ нз се шті. Комерчійа Оланзілор кз
Жапонія е лимитат ла зн портъ сингар, ші Жапо-
ниор е оприт а пльті тѣрѣле оланзілор кз вані
сакъторі, аша оланзіи-ші скітвъ тарѣа кз про-
дъпте де але цереѣ ачелеі-а.

Комерчійа Европенідор кз Америка,

Нѣнъ кждн ера in пѣтере система колоніале
нз се пѣтеа есерчита нічі зн комерчій кз колонія
метрополиѣ, ші стрѣиніѣ ераѣ ескіні кзговал дела
комерчійа Америчеѣ де м. нѣнте; дѣпъче се ливе-
раръ, апоѣ deskiserъ портъреле знѣѣ пѣрѣѣ а комо-
ниелор пентрѣ комерчійа тѣтѣрѣр пѣчѣизаилор. In
1814 се декларъ ливер ші комерчійа кз Бразиліа,
Анѣтн Американіѣ Стателор Ынѣ, Брітаніѣ, Фран-
цїѣ, Оланзіѣ, Сарзіѣ, Пѣрсианіѣ, Австриачіѣ, Анзеадіѣ,
ѣак комерчійа консидераверѣ кз тотъ Америка, маї
алес кз Америка испанъ, маї пайнге.

(Ва зрпа.)

АНГЛѢ НОѢ 1854.

(Ded. Dei E. Ст. п. X. . . .)

Нѣї ноѣ ѣстѣ анѣ че вине,

Черкацї дн исторїѣ,

Шї 'лѣ ведї аѣла ка міне,

Дн евіѣ чеї динтїѣ,

Къндѣ ѡрва пештииндъ,

Басатъ не кредѣиндъ,

Пѣрта ресвеле вї!

Нѣї ноѣ ѣстѣ анѣ че вине,

Черкацї дн исторїѣ,

Шї 'лѣ ведї аѣла ка міне,

Дн евіѣ мизлочїѣ,

Къндѣ тѣрме де попорѣ

Алеаргъ съ отѡре

Аї Палестинѣѣ фї!

La Dънѣре де вале

Ресвѣ тѣнѣрї грѡсѣ;

Осташї дн шїрѣ не кале,

Дн кѣмпѣлѣ челѣ шѣносѣ,

Се ватѣ кз пѣпѣсарѣ,

De е калдѣ, de е рече тарѣ,

Дн естѣ нѣмѣжитѣ фрѣтосѣ!

Пѣмѣнтѣ пѣтрїтѣ кз сѣпѣ

Д'алѣ вравїлорѣ Рошѣнї,

Че нѣї потѣа днѣрѣнѣ

Мѣлѣпїмеа де пѣгѣнї; —

Ма азї менїтѣ де сѡрте,

Съ цїпъ шї съ пѡрте

Оштїрї ла дої стѣпѣнї!!

Къндѣ сѣпѣеле прїп вїне

Перкѣрѣ тѣрѣвратѣ,

Довештедї пѣптѣлѣ вїне

Шї пѣнѣче не 'нтетатѣ,

Сѣснїнѣ дн тѣчере,

Ка оїеа ла жѣпгере,

Кѣчї алѣ рѡлѣ нѣ'цї е датѣ!

Дн фрѣнте ла довїре

Мергѣ, мамѣ! аї тѣї фїѣ,

Еар' тѣ 'палдї кз тѣрїре,

Те 'пкїнї ш' апрїнзі ѡвѣлї

Ла чеї че 'цї і погѡрѣ

Дн лѣпте, деї отѡрѣ,

Кз сѣтеле де мї!

Ораше не 'нтректѣ,

О, гредѣ шї фїорї!

Даѣ пентрѣ сервїтѣ

Прїносѣ кз мїѣ де флорї; —

Шї астѡелїс де тѣрїре

Тотѣ п'ѡлѣ педенсїре

Прїп ѡвѣчере дин порт!

К'о інїмѣ, че сїмте,

К'знѣ спїрїтѣ кѣлтиватѣ

Скїмѣ, мѣса теа, кѣвїнте?

Децї спѣвѣї о кѣратѣ,

Къ нѣї адѣчї пѣччере,

— Чї лакрїмї шї дѣрере

Дн ѣстѣ анѣ ч'а днтратѣ!